

Starinske reči.

Nadgrobni kamen, najden v Močnem.

2. dne t. m. pot popravljaje smo zadeli tri čevlje v tleh ob kamen, ki ima grobni napis latinski nekega Sabinia Avrina, ki je umrl 73 let star. Celi ta kamen meri po dolgem 21, po širokem pa 15 palcev, je četrte ure od Križovske vasi v Močnem najden, in pričuje, da je bilo tukaj njega dni pokopališče zunaj vasi, kakor je bila navada starim, da so zunaj mest, trgov in vasi pokopavali mrličev; kar potrjuje sv. Janez Zlatoust (12. homilia „de fide resur. mort.“). kjer pravi: „Vsako mesto, vsak trg ima pred vhodom svoja pokopališča, da slednji vidi, predno stopi v najbogatejše, najmočnejše in najimenoitnejše mesto, kaj ima to mesto pred seboj, in kaj bode zadnjič iz njega prebivavcev. Pred mestom so pokopališča, pred poljem so pokopališča, da nas povsod očitno učé — ponižnosti.“

Iz tega se pa tudi razvidi, da cesar Jožef ni bil dal novega ukaza 1784. leta, ko je bil zapovedal, da se morajo pokopališča zunaj mest, trgov in vasi narejati, temveč je bil le prenovil tisto staro zapoved cesarja Teodozija leta 438., po kateri tud Teodozi cesar sam te vzroke razlaga, zakaj da so že nekdej pokopališča odstranjevali, ter pravi: „Ut et humanitatis instar exhibeant et relinquunt incolarum domicilio sanitatem.“ Cod. Theod. lib. 9.

Najdeni kamen pa ni cel, okrušen je od zgoraj in pa po stranéh tako, da mu le sredina ostaja. Tu se kažejo letnice: CIOCVIII., to je, če prav beremo, 1108. Potem bi bila stara cerkev sv. Križa, ki je v Križovski vasi nekdej stala, ki pa zdaj nova na griču nad vasjo zunaj stoji, fare moravske najstarejša podružnica, ki je imela za vso okolico lastno pokopališče, za katero se zopet potegujemo, da bi se znebili nadlog 6 ur daljnega pokopavanja mrličev, posebno težavnega pozimi.

D. M.

Ozir po svetu.

Potopis iz Srbije.

Spisal dr. J. Podliščekov.

(Dalje.)

Od Ražnje drdram naprej proti slavnemu očasu srbskega vstanka, najimenoitnejšemu bojnemu polju Deligrad-u. Davno sem že videti želel ta kraj srbskega junaštva, zato sem hitel do njega, kar se je dalo, misleč, Bog vé, kaj da vidim onda — pa videl sem — nič!

Selo Deligrad stoji na veliki, zgodovinsko imenitni jako lepi ravnini desne obali bolgarske Morave. Na severni strani staroslavnega, a tako zeló raztrese-nega sela, da se komaj še nektera hiša vidi, teče mnogokrat suh potoček, ki si je grozno strme, 4 do 8 čevljev globoke bregove izkopal v proteku svojem. Nad njegovim levim, visokim in strmim bregom so v daljavo in širjavo grabni, zemeljski nasipi, okopi itd. V teh zemeljskih okopih so se Srbi devet let borili in Turčinu pot v Srbijo zapirali. Po sredi teh zemeljskih nasipov gré namreč lepa carigradska cesta, ki se pri malem potočku na kruševačko in paračinsko deli. Na carigradski cesti v sredi okopov je lepa gostilna. Neki čuden nagon me je tudi tiral, da sem to slavno, s človeško krvjo celih devet let grozovito gnojeno bojno polje prehodil od široke bolgarske Morave do daljne goste šume. Na Deligradu je najprvi Petar Dobrinac Turkom se uprl in jim pot na Kruševac in Paračin zaprl, te okope hrabro branivši in si tukaj večno slavo s svojim junaštvom pridobil. Njemu je priskočil

vsaki čas hajdúk — junak Stanoje Glavaš in hrabri Milenko Stojković iz bližnjih šum in planin na pomoč. Mnogokrat je kakih 3000 do 6000 Srbov silni turški trumi 30.000 do 60.000 móž pot v Srbijo zaprlo; dokler je junaško Petar Dobrinac branil Deligrad, odbil je vsako turško, če še tako veliko vojsko tako, da mu nič storiti ni mogla. Tako strašno je Črni Juri utrdil Deligrad, da se je pod hrabrim Vuico Stojković-em s svojimi 3000 vojniki še 6 tednov držal, ko so Turki leta 1813. že vso Srbijo zavladali in tudi Beligrad, Smederevo, Šabac itd. vzeli. — Na carigradski cesti je v sredi teh okopov velika krčma, blizo nje je zdaj nova ljudska šola in po njeni veliki ravnini stojijo stare šupe, ostanki in rebra trgovskih šup vsakoletnega deligradskega sejma; kajti na Deligradu je vsako leto največi srbski sejm, na kterege dohaja narod iz vse Srbije in iz Turške z obilim živim in mrtvim, umetno izdelanim blagom.

Iz Deligrada sem v kakih dveh urah po krasni cesti v Aleksinac pridrdral. Aleksinac je novo mesto iz časa srbskega vstanka. Kako je to mesto postalo in od koda mu je to ime, ne vem. Gotovo so Srbi ob času svojega vstanka v početku tega stoletja svoj stan tukaj imeli in od toda mesto Niš napadali, in da se je s časom iz tega njihovega stana lepo mesto Aleksinac izredilo; kajti mesto Aleksinac je po mojih mislih za brambo vrlo sposobno. Ono ima kakih 3000 duš, realno-gimnazijo in ljudsko šolo za dečke in deklice. Se vé, da po Srbii učijo žensko mladino izučene učiteljice.

V Aleksinc-u je velika kvarantina (zdravstvena zaprtija zavoljo kuge), v kateri se ljudje prisedši iz Turške zadržujejo. Kvarantino ogledavšemu mi pové upravitelj njen, ki je zajedno tudi njen lekar, sivi starček gosp. Slavuj: „Evo, gospodine, danes sem dobil 200 Bulgarov iz Turške v kvarantino!“ Ko ga vprašam, jeli jih vsaki dan toliko dobí, odgovorí mi, da včasí še več. Pokazal mi je tudi potne liste, ki jih nesrečni Bulgari od turške vlade dobivajo in seboj nosijo. Kaj mislite, kakošni so ti potni listi? Prav taki so, kakor so bili ob času Bach-ovem avstrijski „Haimatšajni“; razlika je samo ta, da namesti nemškega so narejeni v francozkem jeziku in namesti družih jezikov avstrijskih narodov stoji turški jezik. Že po teh potnih listih se vidi, da ima francozki jezik v Turški prvenstvo pred vsakim drugim jezikom. Koliko pa je francozkih prebivalcev v sultanovem carstvu, kjer njih jezik vlada, ne vém; kdor vé, prosim ga, naj mi pové. Kdo pa čita take potne liste nesrečnih Bulgarov? Bulgar sam gotovo ne, ker jih ne razume; divji turški stražár na srbski granici ravno tako ne; da bi jih srbski stražarji čitati znali, o tem še misliti ni; lekar in upravitelj kvarantine pa jih tudi ne razume in deželne oblasti v Aleksinc-u tudi ne. Čemu tedaj taki potni listi? to sam turški allah vé! — Mesto Aleksinac ima lepo vredjene, široke in ravne ulice, lepe hiše in mestice ima veliko trgovino s Turško. Tu na turški granici je tudi izvrstna pivarna in izvrstno pivo, da jej v Srbii izvan Beligrada para ni; gotovo tudi Ljubljancanje nič bolje ne kuhate. Tudi vino je vrlo dobro; vinogradi ležijo na severo-iztočni strani mesta med visokimi hribi, kateri jih varujejo mrzlih vetrov. Kake pol ure izvan mesta je na reki Moravici lep mlin gosp. Rista Prendić-a, srbskega tatarina (pota), kterege srbska vlada v Carigrad pošilja. To je tretji mlin v Srbii meni znan, in hvale vreden. Malo mlinov je na Kranjskem meni znanih, ki bi se s Prendić-evim meriti mogli; pa gotovo ni nobenega tako bogatega raznotere perutnine kakor je Prendičev, kjer je kokoši, rac, gosí, puranov, pavov itd. raznega roda, da se čudiš.

V Aleksinc-u sem se jako začudil videti v pivarni pri